ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Криничної Анни Олегівни «Запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» (галузь знань 26 «Цивільна безпека»)

Дисертація Криничної А.О. «Запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 262 – «Правоохоронна діяльність» (галузь знань 26 «Цивільна безпека») виконана в науково-дослідній лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Донецького державного університету внутрішніх справ (28 листопада 2023 року протокол № 6).

Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Криничної А.О. «Запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» підготовлений за результатами попереднього розгляду цієї дисертації та публічної презентації Криничною А.О. наукових результатів зазначеної дисертації, який відбувся 15 жовтня 2026 року (протокол спільного засідання науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка, кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування НПУ). Рецензенти:

1) Груздь О.І. кандидат юридичних наук, завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування НПУ;

2) Литвиненко О.Г. доктор філософії з права, доцент, заступник декана факультету з освітньої та науково-дослідної діяльності факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування НПУ.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена необхідністю вдосконалення теоретико-правових та організаційних засад запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним із незаконним використанням гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку, що набуває особливого значення в умовах триваючої збройної агресії російської федерації проти України, воєнного стану та зростання потреб населення, Збройних Сил України й інших військових формувань у

матеріально-технічному, медичному, продовольчому та соціальному забезпеченні.

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України зумовило суттєве збільшення обсягів гуманітарної допомоги, яка надходить від міжнародних організацій, іноземних держав, благодійних фондів, громадських об'єднань, суб'єктів господарювання та приватних осіб. Водночас розширення масштабів гуманітарної діяльності, збільшення кількості її учасників, ускладнення логістичних процесів і необхідність оперативного розподілу відповідних ресурсів створили додаткові можливості для вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із використанням гуманітарної допомоги всупереч її цільовому призначенню.

Особливу суспільну небезпечність становлять випадки незаконного продажу товарів гуманітарного призначення, використання благодійних пожертв у комерційних інтересах, приховування фактичних обсягів отриманої допомоги, а також застосування благодійної діяльності як засобу маскування протиправного збагачення. Такі діяння не лише завдають шкоди встановленому порядку здійснення гуманітарної та благодійної діяльності, а й негативно впливають на ефективність забезпечення потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, підривають суспільну довіру до волонтерського руху, благодійних організацій та державних інституцій, а також створюють репутаційні ризики для України у відносинах із міжнародними партнерами.

Важливим етапом розвитку кримінально-правового механізму протидії зазначеним суспільно небезпечним діянням стало доповнення Кримінального кодексу України статтею 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» відповідно до Закону України від 24 березня 2022 року № 2155-IX. Запровадження спеціальної кримінально-правової заборони засвідчило визнання державою підвищеної суспільної небезпечності таких діянь та необхідності забезпечення належного захисту суспільних відносин у сфері гуманітарної та благодійної діяльності.

Водночас криміналізація відповідних діянь не вирішує всього комплексу проблем, пов'язаних із запобіганням їх учиненню. Застосування виключно кримінально-правових засобів реагування не забезпечує своєчасного виявлення та усунення причин і умов, які сприяють незаконному використанню гуманітарної допомоги. У зв'язку із цим особливого значення набуває формування комплексної системи кримінологічного запобігання, що поєднуватиме загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуально-профілактичні заходи, спрямовані на мінімізацію криміногенних ризиків у зазначеній сфері.

Окремої уваги потребує дослідження детермінант незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. До чинників, які потенційно сприяють учиненню таких кримінальних правопорушень, належать недосконалість окремих процедур обліку та контролю за рухом гуманітарних вантажів, недостатня прозорість розподілу допомоги, організаційні недоліки взаємодії між

суб'єктами гуманітарної діяльності, обмеженість механізмів перевірки кінцевого використання відповідних ресурсів, а також використання правопорушниками особливостей правового режиму воєнного стану. При цьому встановлення реального впливу зазначених обставин на кримінально протиправну поведінку потребує самостійного кримінологічного аналізу.

2. Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексних досліджень кримінологічних засад запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Найвагоміші результати, що містять наукову новизну, є такими:

вперше:

– із урахуванням підстав криміналізації незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги, доведено доцільність встановити особливо кваліфікуючою ознакою такого кримінального правопорушення спричинення смерті людини або інших тяжких наслідків;

– аргументовано потребу у розмежуванні випадків, коли кримінальні правопорушення, передбачені ст. 201-2 КК України підлягатимуть розслідуванню органами та підрозділами Національної поліції України, Державним бюро розслідувань та Бюро економічної безпеки.

удосконалено:

– соціально-демографічні ознаки особи кримінального правопорушника, який вчиняє кримінальне правопорушення, передбачене ст. 201-2 КК України, які є такими: чоловік (95,7 %) у віці 29-39 років (16,8 %), який має вищу/фахову передвищу освіту (27 %), працездатний, але такий, що не працює та не навчається (25,8 %), громадянин України (100 %). Аргументовано, що особи, які вчиняють незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги майже не характеризуються кримінально-правовими ознаками;

– систему соціально-економічних детермінант, які впливають на стан кримінально протиправної діяльності у сфері незаконного використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. До основних соціально-економічних причин та умов віднесено такі: 1) поступове погіршення економічної ситуації в країні, що зумовлено ескалацією збройного конфлікту та веденням активних бойових дій російської федерації проти України; 2) збільшення обсягів гуманітарної допомоги, трансформація способів заволодіння нею та шляхів незаконного використання; 3) неналежний стан матеріально-технічного забезпечення діяльності суб'єктів, залучених до розподілу гуманітарної допомоги; 4) соціальна нерівність та зростання залежності уразливих категорій населення від гуманітарної підтримки; 5) комерціалізація волонтерської діяльності; 6)

відсутність належного механізму подолання корупційних ризиків у сфері благодійної та волонтерської діяльності;

– теоретичні підходи щодо недоцільності встановлення кваліфікуючою ознакою кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України вчинення протиправного діяння під час надзвичайного або воєнного стану. Доведено, що оскільки таке діяння було криміналізовано в умовах воєнного стану, законодавець не мав можливості диференціювати та оцінити ступінь його суспільної небезпечності під час дії звичайного та особливого правового режиму, що свідчить про те, що після припинення/скасування воєнного стану таке кримінальне правопорушення може втратити свою актуальність;

– види та розміри покарання, передбачені за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України як кримінально-правові заходи, що входять у систему спеціально-кримінологічного запобігання. Доведено доцільність підвищення суми штрафу, встановленого за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 201-2 КК України, а також визначення позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як необов'язкового додаткового виду покарання за діяння, передбачені ч.ч. 2-3 ст. 201-2 КК України.

набули подальшого розвитку:

– теоретичні підходи до переліку організаційно-правових заходів спеціально-кримінологічного запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України, до яких віднесено такі: 1) удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності із обліку, розподілу та використання гуманітарної допомоги; 2) створення та впровадження у практичну діяльність правоохоронних органів ризик-орієнтованого підходу у сфері контролю та нагляду за використанням гуманітарної допомоги; 3) удосконалення алгоритму міжвідомчої взаємодії між правоохоронними органами за напрямом запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України; 4) удосконалення механізму повідомлення про незаконне використання гуманітарної допомоги; 5) запровадження кримінологічного моніторингу кримінальних правопорушень у сфері незаконного використання гуманітарної допомоги;

– теоретичні підходи до переліку індивідуально-профілактичних заходів запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України, до яких віднесено такі: 1) створення методик раннього виявлення осіб із підвищеним ризиком вчинення кримінального правопорушення; 2) проведення індивідуальної профілактичної роботи із особами, відповідальними за розподіл гуманітарної допомоги; 3) запобігання формуванню в осіб, які займаються розподілом гуманітарної допомоги корисливої мотивації; 4) створення та впровадження системи індивідуального оцінювання ризиків повторного вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України особами, які були засуджені за вчинення суспільно небезпечних діянь.

Достовірність отриманих наукових результатів забезпечується, в тому числі, використанням у дисертаційній роботі комплексу загальнонаукових та спеціально-наукових методів. Загальнонаукові методи використано задля

аналізу та уточнення основних понять та категорій, пов'язаних із кримінологічним забезпеченням правоохоронної діяльності за напрямом запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 201-2 КК України (розділи 1-3).

Зі спеціально-наукових методів обрано такі: формально-юридичний метод використано для аналізу елементів складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України, а також змісту нормативно-правових актів, якими урегулювало суспільні відносини у сфері здійснення господарської діяльності, пов'язаної із обігом гуманітарної допомоги (підрозділи 1.2, 1.3., 2.1); системно-структурний метод надав можливість проаналізувати механізм запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги; визначити, охарактеризувати та удосконалити його структурні елементи, а також використовувався для вивчення кримінологічної характеристики кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 КК України (розділ 2,3); метод структурно-функціонального аналізу дозволив виявити організаційні недоліки у діяльності суб'єктів запобігання кримінальному правопорушенню, передбаченому ст. 201-2 КК України (розділ 3); метод контент-аналізу було використано для дослідження судової практики, а також виявлення типових помилок, які вчиняються під час розслідування та запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 201-2 КК України (всі розділи); статистичний метод застосовувався для аналізу та узагальнення статистичної інформації щодо стану кримінально протиправної діяльності у сфері обігу гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги (розділи 2,3).

Дисертація написана грамотною українською мовою, оформлена відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Мовностилістична культура роботи достатньо висока. Список використаних літературних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації оформлені з дотриманням встановлених вимог.

Практичне значення отриманих наукових результатів полягає у тому, що викладені у дисертації наукові результати дослідження впроваджено та можуть бути використані у:

– *законотворчій діяльності* – під час удосконалення нормативно-правових актів, у яких викладено положення щодо запобігання кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності;

– *науково-дослідній сфері* – для подальшого вивчення проблем запобігання кримінальним правопорушення у сфері господарської діяльності (акт впровадження у науково-дослідну діяльність Донецького державного університету внутрішніх справ від 03.06.2026);

– *правозастосовній діяльності* – для розроблення й удосконалення рекомендацій з питань здійснення правоохоронної діяльності за напрямом запобігання кримінальним правопорушенням у сфері господарської діяльності;

– *освітньому процесі* – під час підготовки навчально-методичних комплексів з кримінального права та кримінології (акт впровадження в освітній процес Донецького державного університету внутрішніх справ від 03.06.2026).

3. Наукові публікації, у яких висвітлено основні результати дисертаційного дослідження, та повнота їх опублікування

Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації відображено у наукових публікаціях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, тезах наукових доповідей, серед яких:

1. Кринична А. О. Поняття та сутність гуманітарної допомоги, благодійних пожертв та безоплатної допомоги: теоретико-правовий аналіз. Право і суспільство. 2025. № 5. Том 2. С. 324-329. DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.41

2. Кринична А. О. Правові основи запобігання незаконному використанню гуманітарної допомоги в Україні та міжнародне законодавство. Актуальні проблеми держави і права. 2025. № 105. С. 134-140. DOI https://doi.org/10.32782/apdp.v107.2025.17

3. Кринична А. О. Кримінологічна характеристика незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Право і суспільство. 2026. № 1. Том 2. С. 144-148. DOI https://doi.org/10.32842/2078-3736/2026.1.2.19

4. Кринична А. О. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Актуальні проблеми держави і права. 2026. № 109. С. 110-115. DOI https://doi.org/10.32782/apdp.v109.2026.15

5. Кринична А. О. Відповідальність за незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2026. Том 37 (76) № 1. С. 115-119. DOI https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2026.2/18

6. Кринична А. О. Окремі аргументи з приводу необхідності цілісного нормативно-правового забезпечення охорони належного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги. Права людини та публічне врядування: матеріали VIII Міжнародного правничого форуму, м. Чернівці, 30 травня 2025 р. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 477-480. DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-126

7. Кринична А. О. Про необхідність законодавчого уточнення поняття «безоплатна допомога». he Latest Scientific Advancements in Public Management, Administration, and Law (October 29–30, 2025. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. pp. 25-26. DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-636-2-6

8. Кринична А. О. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки кримінологічної характеристики незаконного використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Functioning of Legal Science in the Modern Context (September 18–19. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2025. pp. 155-157. DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-615-7-39

9. Кринична А. О. Щодо характеристики осіб, які вчиняють незаконне використання гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги з метою отримання прибутку. Актуальні проблеми юридичної науки та практики у воєнний період : Міжнародна науково-практична конференція. Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, 10 жовтня 2025 р. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. С. 175-177. DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-550-4-51

10. Кринична А. О. Суб'єктивна сторона складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 201-2 Кримінального кодексу України. Current Challenges in the Development of Law and Public Management and Administration (March 4–5, 2026. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2026. pp. 165-167. DOI https://doi.org/10.30525/978-9934-26-674-4-41

Усі публікації виконані відповідно до теми дисертації, містять оригінальні результати без дублювання, опубліковані у виданнях, кількість та рівень яких відповідають вимогам чинного законодавства та нормативним актам МОН України щодо оприлюднення результатів дисертаційних досліджень.

Таким чином, опублікування результатів дисертації Криничної А.О. відповідає вимогам, встановленим Порядком присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Загальний висновок

Дисертація Криничної Анни Олегівни «Запобігання незаконному використанню з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги» є завершеним науковим дослідженням, що містить висновки, пропозиції і рекомендації, які мають певний ступінь наукової новизни, а також теоретичне і практичне значення для наук кримінально-правового циклу.

Дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, освітньо-науковій програмі «Правоохоронна діяльність» ДонДУВС.

Автор дисертації – Кринична Анна Олегівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 262 – «Правоохоронна діяльність».

Головуючий на засіданні
науково-дослідної лабораторії з проблем
запобігання кримінальним правопорушенням
навчально-наукового інституту підготовки
фахівців для підрозділів кримінальної поліції
імені Е.О. Дідоренка
доктор юридичних наук, професор **Тимур ЛОСКУТОВ**

19 жовтня 2026 року

Підпис головного наукового співробітника науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції імені Е.О. Дідоренка Донецького державного університету внутрішніх справ Тимура Лоскутова засвідчую.

Т.в.о. начальника відділу
документування службової діяльності **Вікторія МЕЛЬНИК**